

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV SYD DOKUMENTATION AV FÄLTARBETSFASEN 2009:4

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING 2008

Attacken mot Gammeluddens skans

Slaget vid Stäket 1719

Uppland och Södermanland, Nacka socken, Skogsö 2:12 m. fl.

Dnr 431-08-28051

Tomas Englund

med bidrag av Lars Winroth

DAFF

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Syd

Odlarevägen 5

226 60 Lund

Tel. 010-480 82 30

Fax 010-480 82 67

www.arkeologiuv.se

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3

© 2009 Riksantikvarieämbetet

ISSN 1104-7526

Utskrift UV Syd, Lund, 2009

Innehåll

Inledning.....	4
Undersökningens historiska bakgrund	4
Undersökningens förutsättningar.....	6
Metod	8
Resultat	8
Kommunikationsinsatser	10
Utvärdering.....	11
Kommande arbeten	12

Fältarbete, avrapportering och konservering finansieras genom generösa anslag från Nacka kommun, Berit Wallenbergs Stiftelse och Johan och Jakob Söderbergs Stiftelse.

Inledning

År 1719 gjorde en rysk härjningsflotta ett försök att ta sig bakvägen in till Stockholm. I samband med intrånget uppstod strider vid Stäket med svenska förband.

Under 2008 fortsatte Riksantikvarieämbetet slagfältsundersökningarna i Nacka strax utanför Stockholm. Metalldetektoravsökningen, som har pågått där sedan 2004, genomfördes vid spridda tillfällen under vår, sommar och höst. Precis som tidigare hade tillstånd lämnats från länsstyrelsen i Stockholms län, Nacka kommun och berörda markägare.

Syftet med undersökningarna var åter att lokalisera och tillvarata arkeologiskt material från de strider som rasade vid Baggensstäket 1719 mellan svenska och ryska förband. Tanken var dels att avsluta fältarbetet på Skogsö (Saltsjöbaden) för att fastställa omfattningen av själva huvudstridsområdet. Men även att lokalisera platser för skärmytslingar som föregick själva huvudstriden. Målsättningen var dessutom att för första gången undersöka det andra slagfältet på andra sidan sundet vid Gammeludden (Boo sidan). Detta stridsområde, som ligger omkring 650 meter väster om slagfältet på Skogsö, undersöktes tillsammans med medlemmar från Boo hembygdsförening. Avsikten var - precis som med fältarbetet på Skogsö - att fastställa omfattningen av de ryska förbandens angrepp mot skansen. Undersökningarna kan sammanfattas med följande punkter:

- Utredda vidden av de ryska förbandens attack mot på jordskansen vid Gammeludden i nordostlig-sydvästlig riktning.
- Fastställa omfattningen av galärernas och skansens försvarselld mot den ryska angreppsstyrkan vid Gammeludden.
- Fortsätta undersökningen av huvudstridsområdet på Skogsö.
- Fastställa eventuell förekomst av perifera stridsytor utanför själva huvudstridsområdet på Skogsö.

Fältundersökningen ingår i forskningsprojektet *Slagfältsarkeologi vid Stäket*, som tog sin form hösten 2003 och administreras av Riksantikvarieämbetet sedan 2005. Projektet sker i samarbete med Armémuseum, Marinarkeologiska Sällskapet och Osteologiska forskningslaboratoriet (Stockholms universitet) samt tre av de lokala hembygdsföreningarna.

Forskningsprojektets övriga delmål, fränsett slagfältsundersökningen, är att undersöka skansar, försänkningar, och ryssugnar samt lokalisera och undersöka massgravar (se Englund & Öberg 2007) och skeppsvrak (se Englund & Lindström 2006). Målet är att utifrån arkeologiska resultat och metoder belysa händelseförlopp under striden, samt att problematisera de skriftliga framställningarna av detsamma.

Undersökningens historiska bakgrund

I slutskedet av Stora Nordiska kriget (1700-1721) under åren 1719-1721 härjade en rysk flotta utmed den svenska ostkusten med avsikten att tvinga

Sverige till fredsförhandlingar med Ryssland. Den ryske tsarens order var obarmhärtig, Stockholm skulle sättas i brand och att så många byggnader som möjligt utmed kusten skulle eldhärjas. Endast kyrkor skonades. Efter att härjningsflottan lämnade Lemland på Åland i början av juli 1719 siktade man in sig på fortifikationen vid Vaxholm. Detta var den naturliga vägen till Stockholm. Tämiligen omgående fann man att platsen var för tungt befäst för att man skulle våga sig på ett genombrottsförsök. En alternativ väg in till huvudstaden var nu av vikt att finna. I mitten av juli föll valet på Baggensstäket, dåvarande Södra Stäket. Efter att ha varit fram i mitten av juli för att rekognosera, då inloppet fortfarande var svagt befäst, nöjde man sig med att sätta eld på Boo herrgård, Skogsö stärkelsebruk och den omgivande skogen innan man gav sig iväg.

Månaden senare den 13 augusti landsteg, någon gång mitt på dagen, sex ryska bataljoner (ca 3 600 man) på bägge sidor av inloppet. Enligt nedtecknade källor, framförallt från Rutger Fuchs och Baltzar von Dahlheim redogörelser, var de planerade försvarsförberedelserna – då man befarade att de ryska förbanden skulle komma tillbaka - att förse inloppet med försänkningar vid dels Knapens håll, dels Stäkesund som låg omkring 600 meter sydväst om Knapens håll. Försänkningarna utgjordes av stenfyllda skutor som sänkts till botten. Dessa hinder bevakades i sin tur av skansar på Skogsö och Gammeludden. I skydd bakom skansarna kunde man beskjuta ett försök att från både landsidan och vattnet forcera försänkningarna. De som arbetade med befästandet av inloppet var 400 reservister från Östgöta och Södermanlands tremänningsregemente under fortifikationsingenjören Dahlheims befäl. I och med att man överraskades av den ryska landstigningen är det sannolikt att anta att försvarsförberedelserna aldrig blev riktigt klara.

I Lännerstasundet fanns även en galärenhet på 4-10 båtar placerad under kommandör Gustaf von Grooths befäl. Galärernas uppgift var dels att bestryka båda försänkningarna med eld vid ett försök till genomträngning, dels att bistå skansen vid Stäkesund vid en rysk attack. De första som tog upp striden med de ryska förbanden var tremänningarna som även bemannade galärerna.

Ungefär kl. 14 lämnade en bataljon med 350 man från Södermanlands regemente Skarpnäck strax söder om Stockholm. Infanteristerna i Andre bataljonen stod under överstelöjtnant Henrik Johan von Essens ledning och hade som roll att undsätta tremänningarna i avvaktan på att Livbataljonen från samma regemente hade hunnit fram från nuvarande Skogskyrkogården. Efter att ha avverkat omkring 19 km var Essens soldater framme vid 19-tiden på Skogsö (Saltsjöbaden) där själva huvudstriden kom att äga rum. Omgående utbröt hårda strider och svenskarna fann snart att de var i ett hopplöst numerär underläge mot de omkring 1 800 ryska soldaterna.

Timmen senare infann sig även överste Rutger Fuchs med sina 470 man. Ryska grenadjärer försökte inta skansen vid Knapens håll med sina handgranater. Samtidigt gjordes ett försök till att bryta upp försänkningen bredvid skansen med understödjande eld från förband placerade på Boo sidan samt med eldgivning från galärerna. Från ryskt håll gjordes även ett försök att inta skansområdets vänstra flank utmed strandkanten genom en massviss

attack med två bataljoner. Samtliga försök avvisades med beskjutning från de svenska galärerna och fältskansarna. Samtidigt på andra sidan inloppet, vid Gammeludden, gjordes även där ett försök till att inta skansen med omkring 1 800 man. Där drevs ryssarna tillbaka efter en samordnad beskjutning från skansen och galärerna samt ett extra anlant förband under Dahlheims befäl.

Striden pågick under ca två timmar på båda sidorna av inflödet innan man tvingades avbryta p.g.a. av mörker. Sammantaget förlorade svenskarna i stupade och sårade 100 man och motsvarande förluster för de ryska förbanden tillskrevs mellan 400-500 (Iko 2003; Mörner 2004; Sobeus 1997; Sundberg 2006).

Det här var alltså en återgivning av den traditionella versionen av händelsen där utgången av drabbningen sågs som en svensk seger (och givetvis har man genom ryska hävder sett striden som en rysk triumf). År 1975 visade historikern Arne Stade via en banbrytande artikel hur komplext källäget i själva verket var. Bland annat hävdade han att de svenska stridsredogörelserna var så motsägelsefulla att någon av de svenska befälhavarna måste ha farit med osanning. Bland annat kom Stade fram till att de sannolikt var ryssarna som behöll valplatsen på Skogsö och inte svenskarna (se Stade 1975). Forskningsprojektets övergripande syfte är att med hjälp av arkeologiska undersökningar försöka skapa klarhet i vad som egentligen hände vid Baggensstaket.

Undersökningens förutsättningar

De två slagfälten delas av ett omkring 1 500 meter långt inlopp, Baggensstaket, som sedan vikingatiden har livlig båttrafik. Inflödet utgörs på norra sidan av Boo i landskapet Uppland och kännetecknas av branta och skogbeklädda sluttningar samt förföriska byggnader från förra seklet ner mot inflödet. På flera platser utmed det norra inloppet har lösfynd gjorts under årtiondens lopp som kan kopplas samman med de ryska förbandens uppmarsch respektive reträtt till och från slagfältet. Däribland en pistol och en musköt samt flera hästskor och lod (kanonkulor) från svenskarnas beskjutning.

Själva slagfältet på Boo sidan ligger vid inloppets västra del inom ett begränsat område som går under namnet Gammeludden. Udden är idag i stort sett helt igenvuxen men äldre kartmaterial och teckningar visar att platsen var öppen och fri från vegetation för 250 år sedan. Udden kännetecknas vidare av ett stort byggnadskomplex (ålderdomshem), en asfalterad väg samt tre befästningsanläggningar. Gammeludden ramas in från väster av Ryssberget (berget står i förbindelse med Lännerstasundet och Stäkesund). På toppen av berget ligger en skans (Boo nr 18:1 i Nacka socken) med möjligt ursprung från vikingatid. Från Ryssberget sträcker sig en ungefär 350 meter lång sluttning via ett bebyggt område fram till en ravin i nordost. Sluttningen avgränsas av Sieverts väg och Djurgårdsvägen i norr och Gammeluddsvägen och Saltstigen i söder. På höjden av sluttningen i jämnhöjd med Gammeluddsvägen ligger den andra skansen (Boo nr 17:1 i Nacka sn). Även den kan härstamma från vikingatid.

Förutsättningarna att undersöka slänten var goda då de stenar, block, träd och buskage som finns där inte utgjorde något större hinder inför detekterandet. Kända störningar på sluttningen från historisk tid var okulärt synliga i form av ett antal byggnader samt avstjälningsplatser för avfall. Nedanför slänten planar det ut fram till jordskansen (Boo nr 19:1 i Nacka sn). Enligt en svensk krigsplanch från mitten av 1700-talet iscensatte de ryska styrkorna sin attack mot jordskansen från den del av sluttningen som idag motsvaras av Gammeluddsvägen.

År 1676 fick fortifikationsingenjören Johan Peter Kirstenius uppdraget från Erik Dahlbergh att ordna med befästningsverk i Baggensstäket. Hurvida jordskansen verkligen härstammar från slutet av 1600-talet är än idag oklart. Dock vet vi att fortifikationsingenjören Baltzar von Dahlheim fick förtroendet, efter ryssarnas besök vid inloppet i mitten av juli 1719, att befästa inloppet med skansar och försänkningar (Sobéus 1997). Vilket betyder att jordskansen åtminstone var under uppbyggnad månaden senare då de ryska förbanden oväntat gjorde en landstigning vid inloppets stränder.

Kunskapen om var den riktade arkeologiska undersökningen skulle sättas in vid Gammeludden var med andra ord väl underbyggd. Markförhållanden vid tiden för undersökningen var goda. Vegetationen var inte tätare än att sökandet med metalldetektorn kunde skötas effektivt. Den tekniska utrustning som användes var utprovad och kalibrerad för att maximera utfallen. Undersökningen genomfördes under våren innan grönskan spruckit ut.

Det andra slagfältet, där själva huvudstriden ägde rum, ligger söder om inloppet i Skogsö naturreservat i landskapet Södermanland. Topografin på Skogsö kännetecknas av ett kuperat, sprucket moränlandskap, som är genombrutet av vattendrag. Landmiljön utmärks av skogklädda höjdryggar, skogs- och ängsbevuxna dalsänkor och våtmarker. Delar av stridsområdet är idag bebyggt eller på annat vis taget i anspråk, till exempel av stallar, koloniträdgårdar, hästhagar och bostäder. Även en omfattande handelsträdgård har tidigare funnits inom en del av undersökningsområdet. På slagfältet finns även flera gravfält (RAÄ nr 37, 142, 143, 145 i Nacka socken). Slutligen har elledningar dragits genom vissa delar av slagfältet, vilka i regel försvårar användandet av viss arkeologisk teknisk apparatur. Naturreservatet, bebyggelsen, ledningarna och fornlämningarna förde med att delar av slagfältet inte var möjligt att undersöka alls, samt att särskild hänsyn i många fall måste tas.

Precis som på norra sidan av inloppet har projektets förarbeten omfattat arkivstudier, fältinventeringar, informationsinsamling från lokalbefolkningen och provundersökningar (se Englund 2006). Detta genererade bland annat kännedom om en hel del till striden relaterade lösfynd, vilka samlats in i området från slutet av 1800-talet fram till idag. Kunskapen om var den riktade arkeologiska undersökningarna skulle sättas 2006 (se Englund 2007) och 2007 (se Englund 2008) var med andra ord väl underbyggd. Hembygdsföreningarnas medlemmar försäkrade en utmärkt lokalkännedom samt detaljerade kunskaper om striden.

Precis som Gammeludden var den tekniska utrustning som användes på Skogsö utprovad och kalibrerad för att maximera utfallen. Undersökningen på Skogsö genomfördes vid utspridda tillfällen under året för att optimera möjligheterna till bästa resultat. Exempelvis fick vissa områden genomsökas under våren innan de helt blev igenvuxna under sommaren; medan häst-hagarna var för vattensjuka under våren och för hårda under sommaren att hösten lämpade sig bättre för fältarbete.

Metod

Fältundersökningen genomfördes enligt de metoder som utvecklats i samband med forskningsundersökningarna vid Mästerby (1361) på Gotland; Axtorna (1565) i Halland; Borst (1644), Lund (1676) och Landskrona (1677) i Skåne (se Knarrström 2006); Poltava (1709) i Ukraina; och Oravais (1809) i Finland.

Arbetet bedrevs med hjälp av metalldetektorer av typen Minelab SE Professional samt Pinpointers. Detektorerna är programmerbara och vid arbetet användes program särskilt framtagna för arkeologi. Programmen kännetecknas av minimal diskriminering (selektering av metall) och högt uppdragen känslighet. Med Pinpointers är det möjligt att exakt lokalisera metallföremål in situ.

Indikationer på ett större djup än 0,25 meter undersöktes inte, för att minimera ingreppen i den känsliga miljön. I terrängen märktes sökområden ut, på basis av frågeställningar, terrängobservationer samt tidigare upparbetad information om stridsplatsen. Fältarbetet resulterade i ett stort antal fynd, trots att metalldetekteringen och GPS-inmätningen försvårades av den besvärliga terrängen och vegetationen på platsen. Vissa delar av undersökningsområdet visade sig innehålla stora mängder sentida skrot vilket medförde att undersökningen av vissa sökytor innebar att man fick ignorera alla signaler av järn.

Sökområden undersöktes systematiskt och i sin helhet. All metall som inte härrörde från striden omhändertogs för avfallsdeponering. Samtliga för undersökningen relevanta föremål mättes in med GPS, liksom även de berörda sökområdena. Inmätningarna fördes kontinuerligt över till fältdator och objekten registrerades i programmet Intrasis. Vidare dokumenterades undersökningarna genom digitalfotografering samt en fältdagbok. Ett större urval av fynden genomgår för nuvarande konservering vid Malmö Museer.

Resultat

Totalt etablerades tolv undersökningsområden på de båda slagfälten, d.v.s. på Gammeludden och Skogsö. Sammantaget detekterades i områdena ungefär 47 000 kvadratmeter (ca 4,7 ha). I ett antal av områdena begränsades detekterandet på grund av byggnader och avfallsplatser med recent kräp. Sammantaget tillvaratogs 286 stridsrelaterade fynd. Merparten av fynden påträffades på ett djup av 0,1-0,25 meter, men enstaka fynd förekom redan i förnan.

Syftet med undersökningen vid Gammeludden var, som tidigare sagts, att lokalisera och fastställa var i terrängen de ryska förbanden hade sin utgångspunkt inför attacken mot skansen. Sammantaget undersöktes här omkring 21 000 kvadratmeter (ca 2,1 hektar). Totalt lokaliserades 151 stridsrelaterade fynd. Den långa sluttningen som var föremål för undersökningen delades in i sju sektioner med naturliga avgränsningar i form av vägar, klippor/berg och tomtmark.

Det första avsnittet sträckte sig från en ravin norr om skansen till en fastighet som ligger vid Gammeluddsvägen korsningen Saltstigen, d.v.s. en sträcka på omkring 150 meter. Här påträffades blykulor från handeldvapen, kanonprojektiler i form av druvhagel i järn och fragment från spränggranater, rundknappar, spännen, samtida mynt, hästskor, hästskosömmar och ett knivblad. Anmärkningsvärt var att flera av fynden hade ett äldre datum, däribland skäftar (armborstpilar) och en spikyxa.

De nästkommande fem sektionerna utgjordes samtliga av privata tomtmarker. Enbart en av tomterna gav ifrån sig föremål med anknytning till striden: en muskötkula, en ring i CU-legering samt fragment från en musköt. Den sjunde och sista sektionen låg i anslutning till det s.k. Ryssberget. Även här påträffades blykulor och ett dolkblad samt två något udda fynd. En pipa i bly och en korroderad järnklump som möjligtvis kan vara handtaget till en värja (identifiering är möjligt först efter röntgen eller konservering). I det första och sista undersökningsområdet fanns begränsade områden som var så pass kontaminerade med recent skräp att de inte kunde undersökas i sin helhet.

På Skogsö, d.v.s. inloppets södra sida, undersöktes sammantaget ungefär 26 000 kvadratmeter (ca 2,6 ha). De ytor som var av intresse att detektera delades in i sex undersökningsområden som även, precis som vid Gammeludden, utgjordes av naturliga avgränsningar i form av vägar, dräneringsdiken och hästhagar. Sammantaget registrerades 135 fynd varav majoriteten härrör från drabbningen och ett färre antal fortfarande är oidentifierade. Det första området är en sluttning som ligger nordost om Skogsöträsk alldeles utanför slagfältet. Här påträffades under slutet av förra årets fältsäsong stridsrelaterade föremål som tycktes härröra från en skärmytsling. Följaktligen var syftet med årets undersökning att fastställa omfattningen av stridsytan. Slätten som nu undersöktes i sin helhet genererade bl.a. ett beslag, en hästsko och hästskosömmar men framförallt åtskilliga blykulor från handeldvapen.

Omkring sextio meter norr om den undersökta sluttningen finns ett vildvuxet impediment, mellan scoutstugan och stallets klubbhus, som delvis undersöktes förra året. Målsättningen var nu att undersöka impedimentets södra sida samt den platta yta som sammanlänkar den tidigare sluttningen med impedimentet. Tanken var att fastställa eventuell stridsmässig interaktion mellan områdena. Den platta ytan kännetecknas av en hästhage och vad som närmas kan liknas vid ängsmark. Fram tills på 1960-talet låg en handelsträdgård mellan Skogsövägen och Skogsö träsk som lämnade efter sig stora mängder skräp i jorden. Den kontaminerade jorden medförde så-

dana problem vid detekteringen att samtliga anomalier som indikerade järn inte grävdes fram för att inte försinka arbetet. Trots de svåra förutsättningarna blev resultatet mycket positivt. Detekteringen gav bl.a. i från sig flera uniformsknappar och blykulor samt ett rembeslag från en musköt.

Förra året undersöktes en lång sammanhängande sluttning ovanför Skogsövägen som innehöll stora mängder blykulor efter rysk beskjutning mot de svenska ställningarna. Syftet med etablerandet av det fjärde undersökningsområdet var att avgränsa fyndområdets västliga och sydvästliga sträckning. Koncentrationen av fynd tunnade ut betydligt ner i en ravin och avtog helt efter ytterligare trettio meter väster ut. Fynden bestod av en hästsko, ett spänne, hästkosömmar samt några oidentifierade föremål. Undersökningen fortsatte utmed samma sluttning nu nedanför Skogsövägen. Området avgränsas i söder av den s.k. ”Västra hästhagen” och ett vildvuxet område väster om hästhagen i söder; samt kolonilottsområdet i öster. I sluttningen finns bl.a. en parkeringsplats. På sluttningen påträffades flera rundknappar och blyprojektiler.

Det femte och sista området ligger öster om Knapens hål och var till ytan sett inte enbart den i enskilt största undersökningsytan utan även det mest fyndfattiga. Området sträckte sig från Dalheimsvägen i väster via Monumentevägen till Skogsövägen i öster, från Rutger Fuchsvägen i norr till Monumentvägen i söder. Målsättningen var här att fastställa omfattningen av den attack som två ryska bataljoner skall ha iscensatt från en plats som ungefär sammanfaller med parkeringsplatsen söder om minnesmonumentet. Frånsett en massa recent skräp resulterade fältarbetet i två gamla matbestick av okänt datum, hästskor, hästkosömmar samt två förlupna kulor.

Sammanfattningsvis relaterar fynden förutom direkt till stridsaktion även till personlig utrustning.

Kommunikationsinsatser

Forskningsprojektet sker i samarbete med flera av de lokala hembygdsföreningarna enligt Agenda kulturarvs riktlinjer. Detta innebär att medlemmar i hembygdsföreningarna har möjlighet att delta i fältarbetet. Dessutom informeras medlemmarna kontinuerligt genom föredrag, guidningar och artiklar som författas i föreningarnas respektive medlemstidningar.

Liksom de föregående åren var det massmediala intresset mycket stort. Reportage om fältarbetet och de uppnådda resultaten gjordes av dagstidningarna *Mitt i Nacka* och *Nacka Värmdö Posten*.

Resultatet från undersökningarna vid Stäket går att följa genom UV:s hemsida som uppdateras kontinuerligt. Antalet personer som har kunnat nå på dessa vis uppgår till uppskattningsvis flera hundratusen (http://www.arkeologiuv.se/projekt/syd/slag-faltsarkeologi/sodra_staket_1719.htm) En extern hemsida för projektet är även under utveckling. Resultaten kommer att presenteras vid olika sammanhang däribland seminarier och konferenser.

Utvärdering

Resultaten av undersökningen överskred återigen förväntningarna, främst ifråga om artefakternas antal, representativitet och bevarandegrad. Visserligen var terrängen förhållandevis komplicerad med vegetation, block/stenar, vattensjuka områden och kontaminerad jord. Men å andra sidan handlar det i tillräckligt stor utsträckning om mark som inte uppvisar störningar från historisk tid. Förutsättningarna för att arbeta vidare enligt den här aktuella metoden – skonsam men effektiv - måste anses som mycket goda. Den genererade såväl kvalitativa som kvantitativa material, vilka hanterats med dokumentatorisk och vetenskaplig systematik och därmed bildar en hållbar grund för fortsatta analyser av valplatsens beskaffenhet och stridens förlopp.

De preliminära slutsatserna utifrån undersökningen sammanfattas som följande. De ryska förbandens första uppställning vid Gammeludden inför attacken mot jordskansen har lokaliserats genom påträffandet och identifierandet av projektiler och uniformsdetaljer. På Skogsö avgränsades det perifera stridsområde som lokaliserades förra året. De kompletterande undersökningarna kunde fastställa var svenskarnas högra flygel upphörde på slutningen. Andra undersökningar resulterade i att undersökningsområden kunde länkas samman. Ett enligt källorna påstått framryckningsområde för ryska förband gav inte utdelning i form av stridsrelaterade föremål alls.

I vissa fall har de skriftliga källornas bild av händelseförloppet kunnat beläggas andra gånger har det arkeologiska resultatet gett en mera nyanserad bild och andra gånger en helt annan bild. Fortsatta analyser av resultaten samt sammanläggningar med terrängmodeller och andra källmaterial kan ge underlag till en detaljerad nyansering av situationen på slagfältet.

Samarbetet med de lokala hembygdsföreningarna före, under och efter fältinsatsen har varit nära och fungerat mycket bra, och har betytt oerhört mycket för möjligheterna att alls lokalisera lämningarna. Allmänhetens intresse av att vilja delge forskningsgruppen vetskapen om tidigare påträffade fynd på privata tomter och bland kolonilotterna måste framhållas.

Fältundersökningarna på Gammeludden och Skogsö har varit omfattande. För nuvarande så återstår dock att diskutera stridsförloppet och problematisera de skriftliga källorna. Bland frågorna märks till exempel:

- Var skedde de ryska förbandens uppmarsch respektive reträtt till och från slagfältet på Gammeludden?
- Hur nära var ryssarna från att inta skansen vid Gammeludden?
- Var ägde de ryska förbandens uppmarsch respektive reträtt rum till och från slagfältet på Skogsö?
- På Dahlheims krigsplanch står utpekade var sörmlänningarnas drog sig tillbaka efter striden på Skogsö? Går platsen att lokalisera arkeologiskt?
- Var i Neglinge (Saltsjöbaden) ägde sörmlänningarnas slutreträtt rum? Lösfynd är kända i trakten sedan slutet av 1800-talet.

- Skriftliga källor beskriver att en del av de ryska soldater som stupade i striderna på Skogsö även begravdes där. Men var?

Kommande arbeten

Liksom tidigare år kommer hembygdsmedlemmarna även fortsättningsvis kunna delta i fältarbetet enligt Agenda Kulturarvs riktlinjer. De boende i trakten kommer även de som tidigare informeras om utvecklingen och resultaten av projektet, genom föredrag, guidningar samt artiklar i de lokala hembygdsföreningarnas medlemstidningar. Flera artiklar är planerade och under författande däribland till en samlingsvolym rörande arkeologiska insatser på svenska slagfält. Även ett bokprojekt som sammanfattar resultatet av fältarbetet sedan 2004 är i planeringsstadiet.

Under mitten av 1970-talet påträffades en massgrav på Ingarö vid en plats som sedan gammalt går under namnet Rysskyrkogården. Då skelettmaterialet aldrig har analyserats tidigare skall den under våren 2009 genomgå en analys vid Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet (Stockholms universitet). De mänskliga kvarlevorna skall undersökas okulärt för att fastställa individernas sociala bakgrund, d.v.s. kön, ålder, längd, hälsa, sjukdomar och skador. Men även dateras med C-14 analys och fastställandet av geografiskt ursprung med isotopanalys. Undersökningen finansieras av *Sven och Dagmar Saléns Stiftelse*.

Våren 2009 kommer *Svenska Kraftnät* att påbörja nedgrävningen av en markkabel som kommer att sträcka sig över stora delar av Skogsö. Då skriftliga källor (även muntliga traditioner) omtalar förekomsten av ryska massgravar på Skogsö beslutade Svenska Kraftnät förra året att finansiera en arkeologisk förundersökning för att utröna förekomsten av eventuella ryska slagfältsgravar utmed kabelsträckningen. Fältarbetet, som genomförs med metalldetektorer samt grävmaskin, påbörjades 2008 och kommer att avslutas under våren/försommaren 2009.

År 2006 påbörjades ett inventeringsarbete av Baggensstäkets sjöbotten för att klargöra förekomsten av eventuella skeppsvrak härrörande från striden. Ett träprov som togs från ett av de skeppsvrak som påträffades skall genomgå en dendrokronologisk analys för fastställande av datering. Inventeringsarbetet kommer att avslutas under 2009.

Avslutningsvis riktas än en gång ett stort tack till Nacka kommun, Berit Wallenbergs Stiftelse och Johan och Jakob Söderbergs Stiftelse utav vars hjälp fältarbetet aldrig hade kunnat genomföras under 2008.

Referenser

- Englund, T. 2006. *Slagfältsarkeologi vid Södra Stäket*. Info Artefact.
- Englund, T. & Lindström, J. 2006. *MAS-projekt Baggensstäket. Slagfältsarkeologi på och under vattnet*. Marinarkeologisk tidskrift.
- Englund, T. 2007. *Bataljen om Stockholm 1719 – arkeologisk undersökning av ett slagfält i Nacka*. Nackaboken. Stockholm.
- Englund, T. et. al. 2007. *Södra Stäket 1719 – timmarna som räddade Sverige*. Riksantikvarieämbetet, UV Syd, Dokumentation av fältarbetsfasen 2006, arkeologisk undersökning.
- Englund, T. & Öberg, M. 2007. *Södra Stäket 1719 – ryska massgravarna på Farstalandet och Ingarö*. Värmdö Skeppslags fornminnesförenings årsskrift.
- Englund, T. et. al. 2008. *Angreppet mot fältskansarna – Stäkets slagfält ånyo under luppen, 1719*. Riksantikvarieämbetet, UV Syd, Dokumentation av fältarbetsfasen 2007, arkeologisk undersökning.
- Englund, T. 2008. *De första detektorsvepen på Gammeluddens slagfält*. Koldalsbladet. Nr 104.
- Iko, P. 2003. *Södra Stäket 1719. Ryssarna vid Stockholm*. Svenska slagfält. Stockholm.
- Knarrström, B. 2006. *Slagfältet. Om bataljen vid Landskrona och fynden från den första arkeologiska undersökningen av svenskt slagfält*. Efron & Dotter. Stockholm.
- Mörner, M. 2004. *Vår östersjökust nedbränd 1719-1721 – terror avpassad för att framtvunga fred*. Militärhistorisk tidskrift.
- Sobeus, U. 1997. *300 år av försvarsansträngningar. Baggensstäket/Fällström, Hörningsholm/Södertäljeinloppen*. Jämte bilagan ”Kartor och skisser till 300 år.” Militärhistoriska förlaget. Vaxholm och Stockholm.
- Stade, A. 1975. *Segern vid Södra Stäket 1719. En källundersökning och dess konsekvenser*. Aktuellt och historiskt.
- Sundberg, U. 2006. *Slaget vid Stäket*. Stockholms historia. Historisk Media. Lund.

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 429-1273-2007

Länsstyrelsens dnr: Dnr 431-08-28051

Projektnummer: 1051030

Undersökningstid: vår, sommar, höst och vinter 2008

Projektledare "Slagfältsarkeologi vid Stäket": Tomas Englund

Personal: Tomas Englund och Lars Winroth

Trainee: Lars Winroth

Läge: Fastighetskartan, kartblad 10I5 i Saltsjöbaden x 6575 y 1640

Undersökt yta: ca 47 000 m²

Koordinatsystem: RT 90 5 gon väst

Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: x 6578004, y 1641307

Höjdsystem: RH 70

Fynd: Fynd med Fnr 1-286 (se tabell 1)

Tabeller

Fynd, ben

Fyndnr.	Material	Sakord	L, mm	Br, mm	Vikt, g.	Antal	Fragm. grad	Anmärkning
216	Ben		0	0	4	0	Fragment	

Fynd, bly

Fyndnr.	Material	Sakord	L, mm	Br, mm	Vikt, g	Antal	Fragm. grad	Anmärkning
2	Bly	Muskötkula	0	0	39	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
3	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
5	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	
6	Bly	Muskötkula	0	0	35	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
7	Bly	Muskötkula	19	19	37	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
9	Bly	Pistolkula	0	0	14	1	Defekt	
11	Bly	Karbinkula	0	0	25	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
12	Bly	Muskötkula	0	0	34	1	Defekt	Rysk kula m. gjuttapp, anslagsskada
19	Bly	Muskötkula	0	0	29	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
27	Bly	Muskötkula	18	18	37	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
30	Bly	Muskötkula	18	18	38	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
32	Bly	Muskötkula	19	19	37	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
37	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Sv. kula, anslagsskada
39	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	Sv. kula, anslagsskada
40	Bly	Muskötkula	0	0	35	1	Defekt	Sv. kula, anslagsskada
41	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Sv. kula, anslagsskada
44	Bly	Muskötkula	19	19	36	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
45	Bly	Pistolkula	11	11	6	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
46	Bly	Pistolkula	11	11	6	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
47	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
48	Bly	Muskötkula	19	19	34	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
50	Bly	Pistolkula	11	11	6	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
51	Bly	Pistolkula	11	11	6	1	Defekt	
55	Bly	Pistolkula	11	11	6	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
56	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	
59	Bly	Pistolkula	11	11	6	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
60	Bly	Pistolkula	10	10	6	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
61	Bly	Hagel	6	6	1	1	Intakt	Cylindriskt formad
63	Bly	Muskötkula	19	19	38	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
65	Bly	Muskötkula	18	18	37	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
67	Bly	Muskötkula	19	19	38	1	Intakt	Rysk kula m. gjuttapp, bitmärke
70	Bly	Muskötkula	18	18	35	1	Intakt	Rysk kula m. gjuttapp
78	Bly	Karbinkula	0	0	21	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
79	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
80	Bly	Muskötkula	0	0	35	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
81	Bly	Muskötkula	0	0	30	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
82	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
83	Bly	Pistolkula	10	10	7	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
89	Bly	Muskötkula	19	19	36	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
90	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
93	Bly	Karbinkula	0	0	28	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
96	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	Rysk kula m. gjuttapp
97	Bly	Muskötkula	19	19	35	1	Intakt	Sv. Kula utan gjuttapp
98	Bly	Muskötkula	0	0	35	1	Defekt	Sv. Kula utan gjuttapp
99	Bly	Muskötkula	0	0	32	1	Defekt	Sv. Kula utan gjuttapp
100	Bly	Muskötkula	18	18	35	1	Intakt	Sv. Kula utan gjuttapp
101	Bly	Pistolkula	11	11	6	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
103	Bly	Muskötkula	18	18	35	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
104	Bly	Pistolkula	13	13	11	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp

<i>Fyndnr.</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>L, mm</i>	<i>Br, mm</i>	<i>Vikt, g</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
105	Bly	Muskötkula	18	18	36	1	Intakt	Rysk kula m. gjuttapp
107	Bly	Muskötkula	18	18	35	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
110	Bly	Muskötkula	0	0	34	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
111	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
112	Bly	Pistolkula	0	0	18	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
113	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
115	Bly	Karbinkula	15	15	17	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
117	Bly	Muskötkula	0	0	33	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
119	Bly	Föremål	0	0	14	1	Defekt	Formen av en tärning
121	Bly	Hagel	0	0	4	1	Defekt	
124	Bly	Pistolkula	11	11	5	1	Defekt	Alt. Hagel
125	Bly	Föremål	6	6	1	1	Intakt	
126	Bly	Muskötkula	19	19	37	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
129	Bly	Hagel	9	9	3	1	Intakt	
130	Bly	Hagel	10	10	5	1	Intakt	
132	Bly	Karbinkula	0	0	20	1	Defekt	Cylindriskt formad
133	Bly	Hagel	0	0	2	1	Fragment	Kraftig anslagsskada
134	Bly	Muskötkula	19	19	36	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
138	Bly	Pistolkula	13	13	10	1	Defekt	
139	Bly	Pistolkula	13	13	11	1	Defekt	
140	Bly	Pistolkula	0	0	10	1	Defekt	Anslagsskada
141	Bly	Pistolkula	13	13	11	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
147	Bly	Pistolkula	0	0	9	1	Fragment	
148	Bly	Hagel	0	0	2	1	Defekt	
150	Bly	Pistolkula	0	0	10	1	Defekt	Anslagsskada
151	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
157	Bly	Hagel	9	9	4	1	Intakt	
158	Bly	Hagel	0	0	5	1	Defekt	
161	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskador
162	Bly	Muskötkula	19	19	38	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskador
163	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
169	Bly	Hagel	0	0	5	1	Defekt	
175	Bly	Muskötkula	19	19	38	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
177	Bly	Muskötkula	0	0	39	1	Defekt	
178	Bly	Karbinkula	16	16	19	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
179	Bly	Hagel	0	0	6	1	Defekt	Lätt anslagsskada
180	Bly	Karbinkula	16	16	23	1	Intakt	Sv. kula m. gjuttapp
181	Bly	Pistolkula	12	12	10	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
184	Bly	Pistolkula	14	14	14	1	Intakt	Rysk kula m. gjuttapp
185	Bly	Muskötkula	18	18	34	1	Intakt	Rysk kula m. gjuttapp
186	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
193	Bly	Pistolkula	12	12	12	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
196	Bly	Pistolkula	0	0	7	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
197	Bly	Pistolkula	0	0	7	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
199	Bly	Pistolkula	0	0	10	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, bucklig
201	Bly	Karbinkula	15	15	20	1	Intakt	Sv. kula m. gjuttapp
202	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskador
204	Bly	Muskötkula	0	0	30	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
206	Bly	Karbinkula	19	19	19	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
207	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
211	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskador
212	Bly	Hagel	0	0	8	2	Fragment	Kraftiga anslagsskador
213	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	
214	Bly	Pistolkula	0	0	8	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
219	Bly	Muskötkula	0	0	37	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
220	Bly	Muskötkula	18	18	37	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
222	Bly	Muskötkula	18	18	34	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp

<i>Fyndnr.</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>L, mm</i>	<i>Br, mm</i>	<i>Vikt, g</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
223	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskador
224	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
225	Bly	Föremål	0	0	9	1	Fragment	
229	Bly	Muskötkula	19	19	38	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskador
230	Bly	Pistolkula	0	0	11	1	Defekt	Rysk kula m. gjuttapp?
233	Bly	Muskötkula	0	0	35	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
236	Bly	Muskötkula	18	18	37	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
237	Bly	Muskötkula	0	0	38	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
239	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
242	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	
246	Bly	Tobakspipa	39	21	22	1	Intakt	
248	Bly	Pistolkula	12	12	23	1	Intakt	Cylindriskt formad
253	Bly	Karbinkula	0	0	25	1	Defekt	Rysk kula m. gjuttapp, anslagsskada
254	Bly	Karbinkula	17	17	27	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
255	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Rysk kula m. gjuttapp, anslagsskada
264	Bly	Sigill	0	0	11	1	Fragment	
265	Bly	Karbinkula	17	17	26	1	Intakt	Cylindriskt formad
267	Bly	Pistolkula	0	0	18	1	Defekt	Rysk kula m. gjuttapp, anslagsskada
268	Bly	Muskötkula	0	0	36	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp, anslagsskada
270	Bly	Karbinkula	15	15	21	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
271	Bly	Pistolkula	11	11	7	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
272	Bly	Pistolkula	12	12	16	1	Intakt	Cylindriskt formad
273	Bly	Hagel	0	0	1	1	Intakt	
274	Bly	Karbinkula	0	0	22	1	Defekt	Rysk kula m. gjuttapp, anslagsskada
275	Bly	Karbinkula	17	17	24	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
276	Bly	Muskötkula	0	0	33	1	Defekt	Sv. kula utan gjuttapp
277	Bly	Karbinkula	17	17	26	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
278	Bly	Karbinkula	16	16	26	1	Intakt	Cylindriskt formad
279	Bly	Karbinkula	17	17	23	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
281	Bly	Karbinkula	16	16	25	1	Intakt	Sv. kula utan gjuttapp
282	Bly	Karbinkula	15	15	33	1	Intakt	Cylindriskt formad
284	Bly	Karbinkula	0	0	28	1	Defekt	Rysk kula m. gjuttapp, anslagsskada

Fynd, CU-legering

<i>Fyndnr.</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>L, mm</i>	<i>Br, mm</i>	<i>Vikt, g</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
1	CU-leg	Föremål	108	11	33	1	Intakt	Med inslag av järn
33	CU-leg	Föremål	13	2	1	1	Defekt	
49	CU-leg	Beslag	13	2	1	1	Intakt	
62	CU-leg	Spänne	35	34	6	1	Defekt	
66	CU-leg	Knapp	42	42	8	1	Fragment	Broschliknande knapp
68	CU-leg	Knapp	17	17	1	1	Intakt	Rundknapp m. ögglar på baksidan
69	CU-leg	Föremål	33	16	1	1	Intakt	Två runda öppningar
71	CU-leg	Mynt	23	23	3	1	Intakt	Okänd prägling
72	CU-leg	Knapp	26	26	4	1	Intakt	Rundknapp m. ögglar på baksidan
73	CU-leg	Knapp	20	20	2	1	Intakt	Rundknapp m. ögglar på baksidan
74	CU-leg	Knapp	27	27	5	1	Defekt	Rundknapp m. defekt ögglar på baksidan
75	CU-leg	Knapp	18	18	3	1	Intakt	Rundknapp m. ögglar på baksidan
76	CU-leg	Föremål	20	11	7	1	Defekt	Med rester av järn
84	CU-leg	Föremål	13	13	1	1	Intakt	Knapp liknande föremål
85	CU-leg	Ring	27	27	7	1	Intakt	
92	CU-leg	Knapp	39	39	8	1	Intakt	Brosch liknande knapp
108	CU-leg	Beslag	37	32	28	1	Fragment	
114	CU-leg	Knapp	17	17	3	1	Intakt	Rundknapp
118	CU-leg	Spänne	40	30	7	1	Intakt	Spänne

Fyndnr.	Material	Sakord	L, mm	Br, mm	Vikt, g.	Antal	Fragm. grad	Anmärkning
123	CU-leg	Knapp	21	21	5	1	Intakt	Rundknapp m. ögglå på baksidan
127	CU-leg	Ring	9	10	2	1	Intakt	
128	CU-leg	Mynt	12	12	1	1	Intakt	Väldigt slitet
142	CU-leg	Gehäng	64	47	16	1	Intakt	Utformat som ett blad
144	CU-leg	Knapp	18	18	4	1	Intakt	Platt rundknapp m. fyra hål
155	CU-leg	Kniv	76	10	15	1	Fragment	Möjlig fällkniv, svårt att se pga rostangrepp
176	CU-leg	Knapp	16	16	3	1	Intakt	Rundknapp m. ögglå på baksidan
200	CU-leg	Knapp	17	17	1	1	Intakt	Platt rundknapp m. två hål
232	CU-leg	Ring	19	19	1	1	Intakt	
247	CU-leg	Rembygel	70	0	22	1	Intakt	Till kolven på en musköt
249	CU-leg	Beslag	25	25	5	1	Fragment	Med anslagsskada
250	CU-leg	Beslag	51	7	22	1	Intakt	
251	CU-leg	Föremål	13	13	18	1	Fragment	
252	CU-leg	Föremål	140	9	24	1	Intakt	Rör liknande stav m. trärester
256	CU-leg	Föremål	0	0	9	2	Fragment	
257	CU-leg	Knapp	27	27	3	1	Intakt	Dekorerad platt rundknapp
258	CU-leg	Föremål	0	0	2	1	Fragment	
259	CU-leg	Beslag	20	20	7	1	Defekt	
260	CU-leg	Beslag	9	9	10	1	Fragment	Ringbeslag
261	CU-leg	Bricka	22	3	6	1	Fragment	
262	CU-leg	Beslag	11	4	2	1	Intakt	
263	CU-leg	Föremål	30	9	17	1	Defekt	
280	CU-leg	Bricka	25	25	6	1	Fragment	
283	CU-leg	Knapp	17	17	2	1	Intakt	Rundknapp

Fynd, järn

Fyndnr.	Material	Sakord	L, mm	Br, mm	Vikt, g.	Antal	Fragm. grad	Anmärkning
4	Järn	Spikyxa	145	70	1278	1	Defekt	1400-tal?
8	Järn	Kniv	57	22	18	1	Fragment	
10	Järn	Yxa	160	19	105	1	Intakt	
14	Järn	Barkspade	225	33	266	1	Intakt	Med holk
15	Järn	Spänne	22	20	3	1	Intakt	
16	Järn	Hästsosöm	62	0	7	1	Fragment	
17	Järn	Hästsosöm	60	0	13	1	Intakt	
18	Järn	Föremål	0	0	31	1	Fragment	
20	Järn	Hästsosöm	113	102	194	1	Fragment	J fr Knapens hål
21	Järn	Hästsosöm	0	0	132	1	Fragment	
22	Järn	Beslag	95	40	127	1	Intakt	
23	Järn	Föremål	81	15	28	1	Fragment	Formen av en pipa
24	Järn	Hästsosöm	133	122	29	1	Fragment	
25	Järn	Matkniv	214	24	34	1	Intakt	Av äldre modell
28	Järn	Fragment	114	0	37	1	Fragment	
29	Järn	Beslag	32	39	36	1	Defekt	
31	Järn	Föremål	0	0	8	1	Defekt	
34	Järn	Stift	1	10	1	1	Intakt	
36	Järn	Fragment	43	1	3	1	Fragment	Med träkärna
42	Järn	Gaffel	190	15	62	1	Intakt	Av äldre modell
43	Järn	Föremål	27	5	2	1	Intakt	
52	Järn	Hästsosöm	41	7	5	1	Intakt	
53	Järn	Hästsosöm	40	8	7	1	Intakt	
54	Järn	Hästsosöm	0	0	152	1	Fragment	
57	Järn	Spänne	31	21	3	1	Intakt	
58	Järn	Fragment	81	13	22	1	Fragment	
64	Järn	Beslag	133	45	71	1	Intakt	Dubbelt beslag

<i>Fyndnr.</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>L, mm</i>	<i>Br, mm</i>	<i>Vikt, g.</i>	<i>Antal</i>	<i>Gragn. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
86	Järn	Beslag	120	34	114	1	Intakt	
88	Järn	Spänne	41	32	19	1	Intakt	
91	Järn	Fragment	0	0	39	1	Fragment	
109	Järn	Druvhagel	30	30	82	1	Intakt	Kanonprojektil
116	Järn	Föremål	48	48	10	1	Defekt	
120	Järn	Skäkta	51	18	33	1	Intakt	Armborstpil, ca 1400-tal
122	Järn	Klackjärn?	10	10	9	1	Fragment	Jfr fynd på Skogsö
131	Järn	Hästsko	24	24	125	1	Fragment	
135	Järn	Beslag	20	0	3	1	Fragment	
136	Järn	Spänne	29	28	7	1	Intakt	
137	Järn	Spänne	24	24	5	1	Intakt	Spänne
143	Järn	Hästkosöm	36	12	5	1	Intakt	
145	Järn	Fragment	0	0	54	1	Fragment	
146	Järn	Druvhagel	30	30	86	1	Intakt	Kanonprojektil
149	Järn	Skäkta	50	12	22	1	Defekt	Armborstpil, ca 1400-tal
152	Järn	Skäkta	84	20	50	1	Intakt	Armborstpil, ca 1400-tal
153	Järn	Föremål	45	19	55	1	Fragment	
154	Järn	Skäkta	58	18	30	1	Fragment	Armborstpil, ca 1400-tal
156	Järn	Hästkosöm	51	8	7	1	Intakt	
159	Järn	Spränggranat	0	0	19	1	Fragment	
160	Järn	Spränggranat	0	0	16	1	Fragment	
164	Järn	Hästkosöm	23	7	3	1	Intakt	
165	Järn	Hästsko	124	115	293	1	Intakt	
166	Järn	Hästkosöm	28	8	9	1	Intakt	
167	Järn	Hästkosöm	26	8	6	1	Intakt	
168	Järn	Hästkosöm	32	6	7	1	Intakt	
170	Järn	Hästkosöm	26	7	5	1	Defekt	
171	Järn	Hästkosöm	36	7	8	1	Intakt	
172	Järn	Spränggranat	0	0	18	1	Fragment	
173	Järn	Knapp	17	17	1	1	Intakt	Med ögglar på baksidan
174	Järn	Beslag	114	0	18	1	Intakt	
182	Järn	Skäkta	71	14	31	1	Intakt	Armborstpil, ca 1400-tal
183	Järn	Hästkosöm	24	7	4	1	Intakt	Armborstpil, ca 1400-tal
187	Järn	Hästkosöm	37	6	7	1	Fragment	
188	Järn	Fragment	0	0	6	1	Intakt	
189	Järn	Spänne	0	0	4	3	Fragment	
190	Järn	Barkspade	90	42	51	1	Intakt	Med holk
191	Järn	Hästkosöm	40	8	15	2	Fragment	
192	Järn	Fragment	22	13	1	1	Fragment	
194	Järn	Bricka	15	15	1	1	Intakt	
195	Järn	Hästkosöm	47	6	8	1	Intakt	
198	Järn	Föremål	35	16	33	1	Defekt	
203	Järn	Föremål	61	8	7	1	Fragment	Med rester av trä
205	Järn	Fragment	54	11	31	1	Fragment	
208	Järn	Föremål	0	0	9	3	Fragment	
209	Järn	Druvhagel	42	42	264	1	Intakt	Kanonprojektil
210	Järn	Skäkta	81	13	43	1	Intakt	Armborstpil, ca 1400-tal
215	Järn	Spränggranat	0	0	7	1	Fragment	
217	Järn	Spränggranat	0	0	20	1	Fragment	
218	Järn	Spjutspets?	125	10	42	1	Intakt	Alternativt lansspets
221	Järn	Spränggranat	0	0	10	1	Fragment	
227	Järn	Spränggranat	0	0	65	1	Fragment	
228	Järn	Fragment	115	17	126	1	Fragment	
231	Järn	Hästkosöm	0	0	4	1	Intakt	
234	Järn	Hästkosöm	0	0	1	1	Fragment	
235	Järn	Musköt	115	31	154	1	Fragment	Fragment fr. ett eldrör
238	Järn	Kniv	119	13	24	1	Intakt	

<i>Fyndnr.</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>L, mm</i>	<i>Br, mm</i>	<i>Vikt, g.</i>	<i>Antal</i>	<i>Gragn. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
240	Järn	Föremål	90	0	18	1	Fragment	
241	Järn	Värja?	113	16	84	1	Fragment	Handtag t. en värja
243	Järn	Pilspets?	59	13	21	1	Defekt	
244	Järn	Föremål	119	25	39	1	Fragment	
245	Järn	Kniv	200	25	67	1	Intakt	
266	Järn	Knapp	18	18	5	1	Intakt	Med ögglä på baksidan
269	Järn	Hästsosöm	0	0	8	1	Fragment	
285	Järn	Spränggranat	0	0	13	1	Fragment	

Fynd, silver

<i>Fyndnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>L, mm</i>	<i>Br, mm</i>	<i>Vikt, g.</i>	<i>Antal</i>	<i>Fragm. grad</i>	<i>Anmärkning</i>
226	Silver	Mynt	18	18	2	2	Intakt	Två st 1 öres mynt präglade 1699 resp. 1701 under Karl XII:s tid.

Figurer

Fig. 1. Undersökningsplatsen markerad på utdrag ur Översiktskartan.

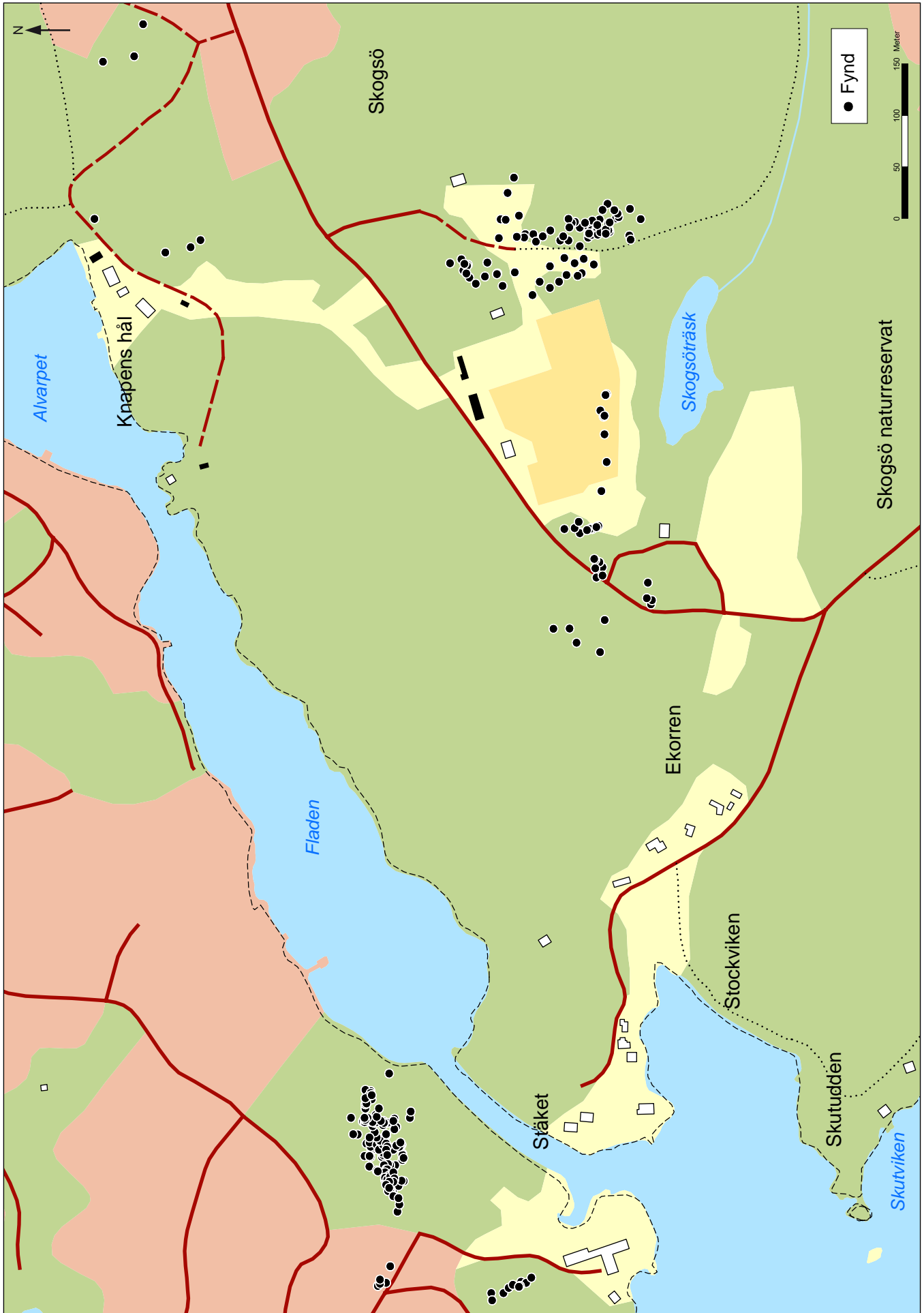

Fig. 2. Undersökta ytor och fynd markerade på Fastighetskartan.

Fig. 3. För nästan 300 år sedan var Gammeludden (Boo sidan) ett öppet landskap fri från vegetation. Här låg krutröken tät när tremänningarna i skansen (till vänster i bilden) besköt de ryska anstormande förbanden. Men hur långt fram nådde ryssarna? Det är en fråga som skall försöka besvaras under säsongen 2009.

Fig. 4. Kerstin och Lennart Bohman från Boo hembygdsförening arbetar intensivt med att lokalisera det metallföremål som metalldetektorn precis gett utslag för.

Fig. 5. Den som väntar på något gott, väntar aldrig för länge. Lennart visar upp det som blev resultatet: ett druvhagel avfyrat från en svensk kanon.

Fig. 6. En rundknapp in situ från den ryska stridslinjen vid Gammeludden.

Fig. 7. Ett dekorerat spänne från den ryska stridslinjen på Skogsö (Saltsjöbaden).

Fig. 8. Kontrasten är minst sagt slående, en muskötula bland blåsippor och vitsippor.

Fig. 9. En kniv från den ryska stridslinjen vid Gammeludden.

Fig. 10. En hästsko från den svenska stridslinjen på Skogsö.

Fig. 11. Lars Winroth detekterar i den så kallade Västra hästhagen på Skogsö.